

A-00473: Peder Olsen Megrund – erindringer del 6

Husets ældste datter var gift med Carl Arnesen, eier og bruger av gaarden Disen. Denne gaard ligger jo i nærmeste naboskab til ”Grefsen bad”, som det kaldtes i mine studenterdage. Til Disen er der kun omtrent ¼ times gang fra Sandakerbakken, og Arnesens var begge meget elskverdige mennesker, som bad mig besøge dem ofte, og det gjorde jeg og samlede mange lyse minder fra disse besøg. Den gang jeg lærte familien at kjende, var Arnesens endnu nok saa nygifte; deres førstefødte, en søn Harald, var neppe fuldt aarsgammel. Nu er han en anseet læge og bestyrer av Dikemark sindyge asyl. Et vikariat for en embedsbroder, som jeg udførte for 3-4 aar siden, medførte ogsaa at jeg ogsaa skulde gjøre en reise paa embeds vegne til denne anstalt, hvor dr. Arnesen den gang var noksaa nykommen. Min tid var knap, men jeg maatte avse en stund til hilse paa doktoren, som jeg ikke havde seet siden han var 5 aar gammel, naar undtages et flygtigt øieblik da vi under hans reise til Finmarken, hvor vi saa vidt fik sige god dag og farvel. Ved vort møde paa Dikemark kunde der saaledes ikke paa nogen av siderne være tale om gjenkjendelse. Men mine ungdomsminder fra Aker og hans kjendskab gjennem von høren sagen til færd paa Sandbakken og Disen gav tilknytningspunkter nok for en for mig yderst fornøielig samtale om gamle dage. Av egentlig selvoplevede erindringer om min person kunde han selvfølgelig ikke have mange. Han fortalte kun et par træk, som imidlertid var gaaet mig ganske av minde. Han kunde huske, sagde han, at have hørt mig spille paa violin engang i hans hjem, og at hans mor akkompagnerede paa pianoet. I mine øren lyder dette visstnok næsten utrolig, eftersom min smule selvlærte violinspil ingenlunde egnede sig til præstationer, men helt umulig er det jo ikke, og faktisk maa det jo være, siden det har sat mærke blant hans barndoms minder. En anden gang, berettede han videre, skulde jeg spise middag paa Disen. Til anvendelse ved denne var et glasfad med rødgrød foreløpig anbragt oppe paa en piedestal eller lignende, og da smaagutten gang paa gang tydelig gav tilkjende sin lengsel efter delikatessen der oppe, havde jeg taget ham paa armen og løftet ham op og sagt: ”du har nok lyst til at se hvad der er i fadet, du” Alt dette havde jeg som sagt glemt og det i den grad, at selv doktorens omtale ikke vakte nogen erindring tillive hos mig. Men iblandt barnets dagliglivs jevne erfaringer har altsaa dette med musikken og den delikate mad sad dybere mærker – et stykke stof for en gransker paa den psykiske forsknings omraade.

Ved festlige anledninger hos Arnesens paa Disen var jeg visstnok uden undtagelse blant gjæsterne og kom der i berøring med en anden kreds av bygdens bønder end den, som ved lignende leiligheter samledes paa Sandakerbakken. Forskjellen beroede naturligvis paa flere ting, men kanske mest derpaa, at Disen hører til Østre Aker, mens Sandakerbakken, naar bortsees fra byen, havde nærmere forbindelse med Vestre Aker.

En ligefrem opregning av alle dem, jeg saaledes mer eller mindre kom sammen med, lader sig naturligvis ikke fremskaffes og vilde heller ikke interessere nogen, om den kunde skaffes, men enkelte maa jeg nævne.

Jeg har før nævnt professor Halvor Rasch. Hvorledes bekjendtskabet mellem professoren og min Vært var opstaaet og efterhaanden havde udviklet sig dusbroderskab, har jeg ingen ide om. Den store forskjel paa stand og dannelse gjorde, at jeg bestandig fandt det intime forhold paafaldende, men jeg kunde jo ikke godt anstille nogen undersøgelse i den anledning. Der var i Olsens hus et soveværelse, som kaldtes professorens værelse, som bestandig stod til Raschs disposition, naar han vilde overnatte der, og det hændte ikke saa ganske sjelden. Dette hængte sammen med et fiskeudklækningsapparat som var anlagt paa en Olsen tilhørende eiendom, Grefsen, tæt ved badet, og som bestandig tilsaaes av professoren. Dette tilsyn udførtes selvfølgelig mest paa

eftermiddagen, og efter slige besøg ved apparatet var Professoren næsten bestandig nattegjæst paa Sandakerbakken. Her lærte jeg den lærde mand at kjende paa nærmere hold, og det var for mig et hyggelig bekjendtskab, som bl.a. skaffede mig den før omtalte anbefaling til hans bror professoren paa Hof ved Hønefoss til benyttelse paa min fodvandring i 1864.

Saa lun og elskværdig den gamle Professoren end var, saa kunde han dog ogsaa ved leilighed bli veldig vred. Min erfaring herom knytter sig rigtignok kun til et eneste tilfælde, som jeg her skal nævne.

Professoren og Olsen havde i fællesskab besøgt fiskedammen uden at jeg dog nu kan huske om de tog paa vei derhen ganske samtidig. Olsen hvem det faldt besværlig at færdes langveis til fods, var i hvert fald kjørende og avtalende var, at de følges ad hjem om aftenen. Resultatet blev imidlertid, at vi som hjemme var, saa professoren komme gaaende hjem til lidt sen aftenstid, mens Olsen selv udeblev. Omsider - men først en god stund senere - kom ogsaa Olsen i sit kjøretøi, og vi satte oss til bords. Noget av det første, som blev ytret ved bordet var Olsens - maaske ikke helt velstemte - forundring over, at professoren mod avtale havde begivet sig paa hjemvei uden at bie paa sin vært. Hertil svarede professoren kort og fyndig: "Fanden skulde vente paa dig" Det var kanske flere grunde til at humørets barometer den gang mod sædvane stod saa lavt - næsten paa storm - men en av disse grunde var utvilsomt den at professoren følte sig træt og sulten efter er langt og møiefuldt arbeide ved fiskedammen. Professoren kunde imellem synke hen i distraktion, og dette kunde stundom røre stærkt ved lattermuskelen hos os unge, saa vi havde vaar møie med at holde os alvorlige, skjønt dette var høist paakrævet, da tilfældene gjerne indtraf ved aftensbordet.

Et par saadanne husker jeg endnu. Ved disse aftensmaaltider sad professoren bestandig nærmest værten paa dennes høire side. Engang da Olsen stod i begreb med at skjænke et glas øl til maden, spurgte han da først professoren. Om han maatte byde ham et glas? "Nei tak!" han skulde have øl nu, og Olsen derfor i sit eget glas. Men ikke før var dette gjort, før Rasch- der altsaa sad ganske nær,

greb Olsens fulde glas og tømte det i et eneste drag. Jeg glemmer aldrig den forbausende mine værten satte op, da han skulde nyde sit glas øl, men intet forefandt. Rovet var nemlig foregaaet i de faa sekunder, Olsen havde brug for at korke flasken igjen og sætte den fra sig. En anden gang blev samtalen ved aftensbordets slutning ført hen paa den den gang endnu forholdsvis moderne bordskik at spise med gaffel. Serveringen havde været almindelig smørbrødbord med lidt bif og poteter til. Professoren udtalte sig misbilligende om gaffelmethoden og syntes den medførte ækkelt klisseri. - "Saa sidder man med med et lidet brødstykke i haanden og roder i saucen paa tallerkenen". Ikke før havde han blæst disse ord ud af sin mund, før han med sine eneste tre brugbare fingre paa høire haand fanger en potet fra potetfadet som stod i hans nærhed, og svinger den i rasende fart rundt paa sin avspiste tallerken for saaledes at samle de sidste saucelevninger, hvorefter han med de samme tre førte den tilsmurte potet i munden. Nu dette med potetsveiven var i og for sig ikke saa overraskende. Jeg havde seet det ogsaa tidligere. Men det uimodstaelig komiske stak deri, at demonstrationen med poteten kom hak i hæl med hans daddel over den klissete spisemaade.

At han imellem ved aftensbordet kunde skjænke sig en akkeviter, tømme glasset og sætte glaskorken i det tomme glas, var jo bare smaating, sammenlignet med poteten i sving.

Gamle Arnesen paa Hasle med frue kom jeg oftere sammen med. De var jo Carl Arnesens forældre og altsaa fremfor de fleste andre selvskevne gjæster baade paa Diesen og Sandakerbakken, og til ingen af disse steder var veien lang, da Hasle laa ved Trondhjemsveien. Gamle Arnesen var koffardikaptein og havde derfor i sine yngre aar faret paa lange veie. Han var

helt igjennem præget af den ærlige gemytlighed, som ofte træffes hos sjøfolk og virker saa velgjørende. Jeg synes endnu jeg ser den lidt lavstammede herres godslige smil.

Blant mine bekendtskaber fra opholdet paa Sandakerbakken hører ogsaa doktor Christen Smith. Han var født i 1819 i Strømsgodset ved Drammen paa den gaard, som visstnok efter hans far har faaet det nu gjengse navn Smith-Strøm til forskjel fra andre matrikelnumre av navnet Strøm. Nu praktiserede han i Kristiania og var bl.a. huslæge paa Sandakerbakken. I denne egenskab saa han ofte indom ogsaa uden at være tilkaldet og var visst – ialfald stundom ifald jeg ikke husker feil – gjæst ved husets familiefester. Han var en mand, som en ikke let kunde glemme efter at have været ham paa nært hold. Stor og ”høgest” var han med en stemme, som straks ryddede alt avveien, der kunde være en hindring for at blive hørt. Dertil kom en ørnenæse med tilsvarende blik og miner, der uvilkaarlig bragte en til at tænke paa en kommanderende general. Ogsaa med mig fik han lidt til faget henhørende bryderi, i det han engang renvaskede mit eneste hørende øre for ørevoks, som havde leiret sig slig, at jeg nogen dage var næsten døv. Jeg saa ham aldrig, efter at jeg som kandidat havde forladt Sandakerbakken, men blev alligevel i langt senere tid paa en eiendommelig maade mindet om vort tidligere bekendtskab. Dette skeede i den tid jeg var sogneprest til Skoger ved Drammen, hvortil Strømsgodset hører som anneks. Som ovenfor antydet var doktorens far i sin tid eier av gaarden Nedre Strøm i Strømsgodset, og da annekskirken skulde opføres i 1843, ydede major Smith grund baade til kirkehuset og til begravelsesplads. Ved denne leilighed havde majoren forbeholdt sig og familie gravsted paa kirkegaarden. Følgen herav var bl.a. at doktoren – som sanitetsmajor i en alder av over 90 aar (antagelig 1910 eller 1911) avgik ved døden i Bergen, blev hans lig ført til familiegravstedet, hvorved jeg da havde i embeds medfør at gjøre prestatetjeneste. Det var ganske underligt at tænke paa, at doktor Smith og jeg skulde mødes igjen saaledes paa gravens rand efter forløbet av over 40 aar.

Ved begyndelsen ad denne termin bidrog han til at gjenoprette min helse, ved terminens slut stod jeg og kastede muld paa hans kiste.

Mit ophold paa Sandakerbakken varede temmelig nøiagtig 4 aar. At jeg ikke tilbragte nogen av de indfaldende sommerferier der, faldt ligesom av sig selv. Det var jo en fast regel, at alle studerende som nogen maade kunde, skulde nytte sommerferien til en fodvandring eller lignende op i landets dalbygder og fjeldegne. Men tilfældet medførte, at jeg heller ikke feirede nogen jul hos mine værtsfolk paa Sandakerbakken, hvilket kanske kunde synes lidt paafaldende; og jeg har grund til at tro, at det heller ikke blev optaget med ublandet tilfredshed. Det var min skole- og artiumskamerat Ole Kildal, so førte mig ind i sine forældres gode hjem Refling paa Ringsager, og der – hos Sorenskriver Kildals – tilbragte jeg en række julehøitider foruden andre ferier og havde det altid saare godt. Familien bestod av Sorenskriveren med frue og 5 børn – 2 sønner og 3 døtre. Her til kom yderligere fruens mor, der havde sin leilighed i kontorbygningens nederste etage og havde til sin opvartning egen pige, men spiste altid sammen med herskabet i hovedbygningen. Endelig maa til familien ogsaa henregnes tante Lena, en enslig dame omtrent paa fruens alder og en slægtning av denne. I hvor lang tid hun havde opholdt sig i familien, da jeg blev kjendt paa Refling, ved jeg ikke, men hun ansaas som hørende uopløselig til sorenskriverens husstand og blev paa Refling til sin død i en høi alder. Hun var en flink madlaverske. Selv nød hun lidt, men der var ingen grændser for, hvad hun søgte at proppe i bordgjæsterne av de fede og delikate retter. Hun var nemlig i særlig høi grad impregneret av den bekjendte oplandske gjæstfrihed, og da hun tillige i regelen fungerede som kjøkkenchef, ansaa hun sig særlig berettiget til at se sine præstationer paaskjønnet av gjæsternes appetit. Og præstationerne var i sit slags førsterangs, men saa var der heller ikke sparet paa smør og fløde. Sorenskriveren kunde mer end engang spørgende

sige til guvernanten: ”Lena er flink til at lave mad, men jeg vil ikke raade dem til at gaa i skole hos hende for at lære sparsommelig husholdning”

Til husholdningen udenom familien hørte endelig – foruden tjenerskabet, som vel i regelen bestod av et halvt dusin tjenestegutter og ditto piger – et par kontorister, som spiste ved herskabets bord og opholdt sig i familien efter aftensmaden, ifald de ikke foretrak at gaa paa sine værelser.

Det vil av det anførte skjønnes, at for en student vilde en juleferie eller et ferieophold i det hele taget ikke bli noget eneboerliv, men en tilværelse i livlig avveksling, saa meget mer som alle var elskverdige og let omgjængelige, og sorenskriveren selv, som under udøvelsen av sin embedsgjerning, havde et alvorspreg, der krævede respekt, kunde finde sig saa vel ved i ledige stunder at se akademisk ungdom om sig, at han slap gjækken løs og blev munter.

Paa dette trivelige Refling var det altsaa at jeg tilbragte en række jule- og til dels andre ferier fra min studentertid, og fra mine ophold der har jeg en for mig værdifuld samling av lyse minder.

Det var jo under et av disse julebesøg, at jeg fandt hende, som senere blev min hustru og delte ”modgang og medgang” med mig gjennem et tidsrum av over 50 aar. Det er med flid jeg her sætter modgang og medgang i anførselstegn. Naar jeg nemlig nu ser tilbage paa mit lange levnedsløb og lægger mærke til, i hvilken grad dette- uansett vore smaa kaar – er blitt henlagt til livets solside, tør jeg ikke uden videre anse mig berettiget til at tale om modgang i ordets fulde mening. Det kan kunde finde plats som led av en citeret talemaade.

Den første jul efter at jeg i 1862 var blit student, tilbragte jeg paa Lillehammer, hvor jeg havde gaaet paa skole og altsaa havde en mængde kjendinger og kanske næsten ligesaa mange velyndere. Ialfald mindes jeg nu ingen kjending der, som ikke i det mindste havde et venligt smil og et venligt ord til overs for mig, naar vi møttes. Ved denne leilighed var jeg kjøbmand Olstads gjæst. Jeg var godt kjendt der, eftersom jeg under min skoletid havde været middagsgjæst i hans hus hver torsdag. Familien var hyggelig og huslivets i alle maader triveligt, og da husets chef, skjønt selv en værdig handelsborger, allerede før jeg blev student, havde krævet at jeg skulde tiltale ham med Du, laa det ligesom særlig nær, at jeg fik tilhold der den første ferie efter at jeg var ophøiet til akademisk borger.

Men de følgende tre aar tilbragte jeg julen paa Refling.

Den korrekte sammenknytning av aarstal og begivenheder staar efter saa lang tids forløb ikke helt klar for mig. Men saa meget er visst, at jeg under de tre forskjellige besøg gjorde bekjendtskab med tre forskjellige guvernanter, som for døtrenes uddannelses skyld var engageret efter hverandre. Den første var frk. Thurmann, den andre frk. Berg – en yngre søster av skuespillerinde Elise Berg, som senere blev gift med stadsfysikus Biedenkop i Kristiania.- og nummer tre var frk. Sofie Thorsen, som senere blev min hustru.

Da jeg kom til Refling i julen 1863, havde Ole Kildal og jeg endnu bare saavidt tilendebragt russeaaaret og passeret andenekssamen, men levede selvfølgelig endnu midt oppe i sværmen av hovedstadslivets første indtryk. Og dette avsatte utvilsomt sit præg paa julen i sorenskrivergaarden det aar og det paa en maade som ingensinde verken før eller senere.

Hvad jeg tænker paa, er at Ole fik sat igjennem, at der [blev?] spillet komedie for en mengde mennesker, særlig ungdom som var buden til bal paa sorenskriverens fødselsdag den 29.

december. Jeg siger ”sat igjennem” thi det er jo under ingen omstendigheder nogen ringe ting at arrangere scene og skuespil i i et privathus paa landet, selv om dette er nok saa storstilet og raader over mange, til dels store rum. Men vi studenter havde de første indtryk av Christiania theater i frisk erindring, havde med betagende interesse seet Johannes Brun og andre skuespillere og var derfor uhyre opsat paa at prøve, hvad vi kunde præstere av den slags som bidrog til festen. Mig tilkom det naturligvis kun at modtage en ganske passiv rolle, hvad andragendet til husets høieste

myndighed. Men Ole Kildal, som var sorenskriverens ældste, haabefulde og høit skattede søn og forholdsvis nybakte student med literære interesser og en impulsiv, letbegeistret natur, fik virkelig udvirket sorenskriverens samtykke. Hvor traat eller let dette gik, ved jeg ikke, men havde man paa forhaand havde anelse om, hvor meget arbeide, bryderi og plunder der flød av det dristige paafund, havde de gamle vel neppe villet indlade sig derpaa. Der maatte jo indrettes en scene. Dertil krævedes baade tømmermænd og materialier. Og hvor skulde theatret bygges? Man havde intet andet valg end en stor sal i anden etage, og det kunde jo i og for sig være bra nok, men tingen var, at denne sal til daglig benyttedes til skoleværelse og desuden gjorde tjeneste som guvernantens soveværelse. Men hertil kom endnu, at just denne samme sal maatte være ryddiggjort for de dansende, saa snart selskabet havde modtaget nogen forfriskninger efter forestillingen.

Der var altsaa baade mange og stærke grunde til at være betænkelig ved at sætte alt dette i scene. Men det gik, og det gik – ialfald saavidt jeg erfarede- til alle parter tilfredshed.

Titelen paa den lille vaudeville, som blev opført, har jeg desværre glemt. Men vi studenter havde nu mer end en gang seet stykket paa Christiania theater, seet Johannes Brun spille en rolle deri og hørt ham synge: ”trang og tornefuld er den vei, digteren her maa vandre”, og moret os derved, saa at troede ogsaa selskabet vilde more sig bare vi kunde faa tilstrækkelig skuespillerpersonale. Heldigvis skulde der ikke saa mange til. Vi var tre studenter: Ole Kildal, Olinus Nyhus og jeg. Den ene kvindelige rolle blev udført av guvernanten, og den rolle som endnu var ubesat blev overtaget av ”Hansten Kjerne”

Denne tykfaldne, den gang omkring 50 aarige mand passede visst ikke bedre til sin rolle end en knyttet næve til et blaat øie, men selv havde han den mest brændende lyst til at spille med – det var jo skuespillerlysten, som i hans yngre aar havde virket med til at reducere hans engang betydelige formue til det husmandsbudget, han nu maatte nøies med -, og da vi alle vel maatte regne med, at vor mangel paa scenekunst vilde vække tilskuernes sundeste latter, maatte Hansten Kjerne antages at bli et værdifuldt bidrag til stykkets lykke.

Nu, spillet blev baade begyndt og fuldendt, og selskabet kom i godt humør. De eneste, som ikke var vel tilmode var et par av kursets meget mindreaarige døtre, som nærede angst for, at Ole- som for sin rolles skyld havde faaet sit ansigt brunt - aldrig skulde faa sit naturlige udseende igjen. Mit sidste julebesøg paa Refling foregik vinteren 1865-66, og det besøg regner jeg for det følgerigeste, forsaavidt som jeg paa den reise blev forlovet med frk. Sofie Thoresen, som da var guvernante hos sorenskriverens. Angaaende den gevinst, jeg paaa den maade opnaaede, er det nok at notere at min hustru – enten det var umiddelbart før eller umiddelbart efter vort guldbryllup, kan jeg ikke længer bestemt sige – rent impulsivt udbrod: ”Tænk at vi har levet saa længe sammen, uden at der har faldt en eneste scene mellem os!”

Reisen til Refling den gang blev altsaa for mig betydningsfuld nok, men til at begynde med udmærkede den sig ikke ved bare lyse farver. Dampskibet, som førte med sig en mængde julegjæster blev, da vi kom paa høiden av Hamar, overfaldt av den uigennemtrængelige frostrøg, som man paa den tid av aaret kan være udsat for paa Mjøsen. Og denne gang traf det saa, at det sidste dagslys svandt samtidig med skoddens komme. Veiret blev saa usigtbart, at vi ikke kunde komme av flekken. Dampskibet maatte lægge sig for den hele nat og derhos jevne spilte paa dampfløiten for saavidt mulig at avværge sammenstød, om en eller anden farkost alt skulde færdes i vor nærhed.

Dette uventede ophold vakte selvfølgelig daarligt humør over hele linien, lige meget hos skibets besætning som hos passagerer, men disse sidste, som mest bestod av ungdommelige studerende av forskjellige aargange, gjorde dog sit bedste for at holde stemningen oppe ved ungdommelig lystighed, om en denne stundom gav sig et noget forfrosent udtryk. Verst var det at ordne sig for

natten, eftersom dampskibene i den rute ikke var beregnet paa natteherberge for reisende. Man lagde sig paa gulv og bord og bænke, hvor der bare fandtes en plads til overs. Men trængselen blev nu mer følelig, da hvermand søgte at komme under tag i salonen eller kahytten, hvorfor det ogsaa blev vanskelig for somme at overholde samfundsfreden. Jeg saa det ikke, men hørte det senere fortalt, at en akademiker i nattens løb havde kastet en støvle efter en anden, der paa sæt og vis havde traadt hans rettigheder for nær.

Omsider dagedes det da ogsaa efter den nats mørke, og alle passagerer- saavidt jeg ved- naaede frem til sit bestemmelsessted, før julen rigtig var begyndt, eller ialfald medens den endnu var i sin første begyndelse. Jeg naaede Refling til juleaften, efter at det var blit mørkt, men dog tidsnok til at yde bistand ved pyntningen av juletreet. Den gang og da bestod juletreets udstyr –naar bortsees fra lysene – omtrent udelukkende i kulørte papirkurve, fyldte med noget velsmagende smaatteri, der kunde finde plads i saadan, saasom figener, fine smaa kager og lignende, som da, naar træet omsider blev ”høstet”, tilhørte den der fik det fat. Men nu da jeg kom tilhuse, skulde altsaa dette udstyr først hænges paa træet, efter kurvene fyldtes av andre hænder. Min vordende hustru, hvem jeg da saa for første gang, og jeg blev da samtidig sysselsat med paahængningen, hvorunder jeg som den høieste ganske naturlig fik det hverv at forsyne de øverste grene av juletræet med pakker eller kurve, fortalte mig senere, at jeg under denne scene havde ytret:” Disse pakker vil jeg hænge rigtig høit, saa ingen andre end jeg kan naa dem, naar vi høster”. Jeg kan ikke mindes ytringen lige saa lidt som saa meget andet snak om løst og fast, der falder ved slige leiligheder, men guvernanten havde bidt mærke i den. Jeg ved ikke hvorfor. Det hænder jo ofte, at bagateller erindres, mens vigtige ting glemmes totalt, uden at man ser sig istand til at pege paa aarsagen. En bagatel, som jeg erindrer fra den samme jul, bestaar deri, at jeg en aften, mens de andre unge herrer sad ved kortbordet diverterede mig ved et andet bord i nærheden med at avstemme en del punscheglas som stod der, saaledes at jeg kunde spille ”gubben Noah” saa vidt kjændelig at kortspillerne lod sig avbryde for at lytte. Det er nok baade første og sidste gang jeg har forsøgt det kunststykke. Hvis jeg skulde antyde en formodning om de særegne samvirkende aarsager, maatte jeg vel nævne, at julestemningen, skjønt høitiden var forbi for længe siden – vi var jo langt ude i januar- alligevel den aften var frisket op igjen derved, at vertskabet serverede varm punsch, og for mit vedkommende gjorde vel kanske ogsaa det sin virkning, at tiden for min forlovelse var nær forestaaende.

At dette skridt for mit vedkommende havde til følge et langt lykkelig ægteskab, er antydnet i det foregaaende og jeg skal ikke her dvæle nærmere ved det. Derimod maa jeg næsten betragte det som en følge av vor forlovelse, at min ven Ole Kildal kort efter ogsaa begav sig paa beilerens bane, dog den gang med mindre held end jeg. Vor forlovelse blev gjort bekjendt straks, og jeg tror at Ole, som visst længe havde sværmet for den ældste datter av proprietær Konow paa Tjerne – nærmeste nabo til Refling -, men savnet mod til at gjøre den fornødne fremrykning, nu blev dristigere, da han saa, hvad jeg havde opnaaet ved at tage bladet fra munden.

Saavidt jeg husker, blev ogsaa Ole samme vinter forlovet med sin tilbedte; men forlovelsen blev foreløpig holdt hemmelig, og inden paaske var forlovelsen hævet med frøkenen som udgangspunkt. Det hedte sig, at hendes far ikke sympatiserte med den paatænkte forbindelse. Naar jeg nævner dette her, sker det ikke egentlig hverken av hensyn til forlovelsen eller opslaget, men fordi det bringer mig i erindring det tragikomiske udtryk, Ole Kildal gav sin sorg, da vi to, han og jeg- reiste ind igjen til Kristiania fra Refling efter hin for ham saa bedrøvelige paaskehelg. Efter vor forlovelse og saalænge min forlovede fortsatte som guvernante paa Refling, var jeg nemlig ikke bare julegjæst der, men kom der ogsaa ved andre fester. I hver fald havde jeg besøgt Refling hin omtalte paaskehelg, og Ole og jeg reiste sammen til hovedstaden med fælles landveisskyss i de dages vanlige stil. Veien var lang over Toten fra Gjøvik til Eidsvold, og ved

paasketid kan der jo paa landeveien være mer førefald end føre. Naar nu dertil kom, at hesten vi fik, heller ikke var nogen ynder av rask fremgang, kunde det jo hælde, at hesten maatte tilskyndes med et smæk av svøbesnerten. Nu var det Ole, som førte tømmerne og altsaa maatte besørge paaskyndelsen. Men næsten hver eneste gang svøben blev brugt – dette skede altid med største lempe -, blev svøbesmælden ledsaget av skjældsord over hesten, og dette skjældsord var den gamle Konow.

I 1867 paa forsommeren fik jeg min theologiske embedseksamen. Flere hensyn gjorde, at jeg ikke kunde vente længer, skjønt jeg var mig fuldt bevidst, at jeg havde trængt en grundigere forberedelse. Mine lærerpligter medførte at jeg ikke kunde faa mer støtte fra forelæsningsernes side end den hjælp jeg havde av professor Casparis forlæsninger over det pensum salmer, vi skulde kunne gjøre rede for. Min mangel paa midler forbød mig at søge hjælp i privat manuduktion. Jeg var saaledes henvist til at læse paa egen haand. Adgangen til at fotsætte studierne stod mig heller ikke aaben, da min aandssvage elev, for hvis skyld jag var ansat, nu var indskrevet til konfirmation og saaledes om nogen maaneder vilde anses som at være vokset fra skolen, saa at min gjerning som huslærer med det første maate avsluttes.

Jeg var derfor i mit stille sind forberedt paa at maatte nøie mig med anden karakter. Men da jeg av censuren over mine skriftlige arbeider erfarede, at jeg kun manglede et point, en fireogtyvendedel paa det fornødne tal til bedste karakter, syntes jeg jo det var lidt kjedeligt. Nu ser jeg annerledes paa det hele.

Saaledes havde jeg da opnaaet at faa eksamen – det vil sige den theoretiske del- mens jeg endnu aad mit brød paa Sandbakken. Men hvor skulde jeg nu finde livsophold?

Men ogsaa nu aabnede sig en udsigt uden anstrengelse fra min side. Min lærer og velynder fra mit ophold ved Lillehammer latinskole, Herman Meinick, var i 1867 befordret til adjunkt ved Trondhjems latinskole og skulde tiltræde sin stilling der i august samme aar. Fra samme blev altsaa ved Lillehammer skole en timelærerpost ledig, som indtil videre maatte betjenes ved en vikar, indtil posten kunde bli fast besat. Dette vikariat, som i hvert fald vilde være et halvt aar, blev tilbudt mig uden ansøgning eller anden foranstaltning fra min side. At jeg tog imod med begge hænder og tak til, fulgte av sig selv. Jeg tviler ikke om, at dette var resultat av overlægninger mellem rektor og Meinic, men nærmere kjendskab til disse forhandlinger har jeg ikke. Begge disse herrer havde i lang tid seet mig til gode hver paa sin maade, saa jeg har grund til at tro, at planen om min antagelse som vikar ikke stødte paa hindringer i form av manglende velvilie.

Jeg lovede mig megen glede av dette vikariat og blev heller ikke skuffet. Stedet var mig jo kjendt og kjært, mine kjendinger fra tidligere dage i byen og den nærmeste omegn var for det meste endnu ilive og tilstede. Lærerne ved latinskolen var- paa ganske lidt nær- de samme, som jeg kjendte fra min skoletid. Ogsaa klasseværelserne var jo for mig gamle kjendinger, der ved gjensynet fremkaldte eiendommelige fornemmelser. Det tog lidt tid, før jeg blev rigtig fortrolig med den kjendsgjerning, at min plads ikke længer var paa skolebænken, men paa kathedret, ligesom det tog endnu længere tid, før det gik mig i blodet, at jeg overfor mine gamle lærere var ophøiet til kollega.

En av de nærmest liggende behagelige oplevelser, som skrev sig fra vikariatet, var den, at nu aad jeg eget brød i saa omfattende forstand som aldrig før, idet mine indtægter strak til ikke bare til mad og drikke og husly, men enda gav et overskud til lidt selskabelig fornøielse, til en reise i juleferien og til bestridelse av opholdet i Kristiania for at absolvere den praktiske theologiske eksamen i begyndelsen av 1868.

Man kunde skaffe sig billigere logis i den tid end nutildags, og jeg for min del var sikkert særlig heldig i saa maade under mit vikariat ved Lillehammer lærde skole. Jeg fik nemlig varmt

værelse- men uden lys- og fuld kost i Madame Ormruds hotel for 8 spd.- 32 kroner pr maaned. Dette arrangement hidrørte paa ingen maade fra mit initiativ. Det faldt mig ikke ind at gaa til hotellet for at faa billigt logis. Det kom visst snarere som et tilbud fra madam Ormsrud, eller om ikke direkte tilbud, saa ialfald et forlydende, som var udgaaet fra hende og kom mig for øre. Jeg greb det naturligvis straks. Saa billigt logis kunde jeg ikke faa hos nogen privat familie. Her til kom at jeg indtog alle mine maaltider ved table hote, der i sin stillings medfør altid var dekket med notable reisendes behov for øie. Hertil knyttede sig endvidere den omstændighed, at bordsætningerne kunde forudsættes ofte at ville bestaa av interessante reisende hvilket ogsaa ganske rigtig slog til saa længe det endnu var sommertid. Rigtignok laa det værelse, som kunde overlades mig, lavt og bortvendt fra enhver solstraale, og dette var vel grunden til, at dets markedspris stod saa lavt. Men dette havde for mig under mit kortvarige ophold mindre betydning. Værelset var forøvrigt nyindredet rummeligt og derhos ret hyggeligt, naar lyset blev tændt.

Endelig følte jeg det som en fordel ved at bo i hotellet, at jeg her var meget mindre avhængig av værtskabet, end tilfældet vilde været i et privathus.

I tidsrummet mellem min artiums-og embedseksamen var der dannet en saakaldt klub i Lillehammer. Hvem der havde taget initiativet og naar indretningen var kommet istand, ved jeg ikke. Hellerikke kan jeg gjøre rede for dens reglement. Sandsynligvis stod klubben ikke aaben for hvem som helst, der meldte sig som medlem og betalte sin kontingent. Men reglerne for optagelse blev jeg heller ikke gjort bekendt med. Jeg mødte og blev antaget uden protest. Man kom sammen der en aften om ugen, naar høsten var saa vidt fremskreden at afterne blev mørke. Somme spillede kort, mens andre læste aviser eller passiarede, indtil der blev serveret aftensmad, der visstnok udgjorde sammenkomstens mest centrale punkt. Jeg formoder at klubben kun omfattede stedets akademiske borgere, men disse var vel ikke stort flere end lærerne ved latinskolen. Av disse mindes jeg som klubgjæster overlærer Søren Bruun Hals samt en Lassen, en "gammel ungkar" høi og mager og udstyret med et meget livligt snakketøi. For ham syntes, efter min opfatning, bordets glæder at høre til de største, skjønt han saa visst ikke var blit fed av at nyde dem. Derimod var visstnok hans feinsmecherevne mer udviklet. En klubaften, jeg sad ved hans side ved bordet, blev der serveret fisk før kjødretten. Jeg husker ikke, men formoder bestemt, at det var ørret. Lassen lod fiskeretten passere temmelig urørt med den bemærkning, at "fisk er fisk, men kjød er mad". Jeg husker ikke, men det er meget muligt, at kjødretten den aften bestod av fugl, men jeg ved, at jeg ikke fandt Lassens bemærkning særlig berettiget. Min stilling som vikarierende lærer ved latinskolen gav mig hænderne fulde av arbeide. Vel skulde den ledigblevne lærerpost omreguleres, før ny lærer blev fast ansat, men jeg havde naturligvis kun at betjene stillingen slig som den var efterladt av den tidligere indehaver. Min undervisning hørte saaledes væsentlig hjemme i de laveste klasser, de saakaldte fællesklasser, og krævede forsaavidt ingen anstrengende forberedelser. Det eneste fag, hvori det paalaa mig at undervise viderekomne alumner, var sangøvelserne. Denne diciplin havde jeg derfor gjerne set mig fritaget for; men det kunde nu engang ikke ske. Skolen raadede den gang ikke over andre kræfter til sanglærer. Saa fik det gaa som det kunde, og det gik uden klander, saavidt jeg bragte i erfaring. Mine undervisningsfag var religion, historie, geografi og skrivning. Som noget, der i sin tid virkede nok saa komisk, skjønt det ikke kunde geraade verken lærer eller elev til ære, mindes jeg nu, at ved den "juleksamen" da jeg avsluttede mit vikariat, forholdt en av mine smaa elever sig fuldstændig stum under eksaminationen i Norges historie. Han skulde fortælle lidt om Olav den hellige og Dalegudbrand. Det eneste hørbare, som eksaminanden bragte over sine læber, var ytringen: "Han hængte hageskjegget lavt" Det er let at skjønne, at denne fremtruede ytring uden nærmere angivelse av det til sætningen hørende subjekt eller foranledning i det hele maatte

fremkalde et smil hos de paarørende, og hvis jeg ikke husker meget feil, var selveste rektor tilstede.

En anden av mine elever fra hin tid, der senere fik et navn som maler- Eyolf Soot- en ellers kvik og opvagt gut, kunde yde det mest uventede i retskrivning. Han havde nemlig en svaghed for at spare paa vokalerne ved at lade konsonanterne holde sig selv med saadanne, saa ofte det efter hans skjøn lod sig gjøre. Og det hændte ikke saa sjelden. Det var omtrent fast en tidlang, at naar under diktatskrivning fik brug for stavelsen ku, hjalp han sig med at skrive q- ikke mer og ikke mindre.

Latinskolen timetabel var jo her, som ellers vanligt og rimeligt – ordnet saadan at ingen skulde være tvungen til skolearbeide alle 6 timer fra kl. 8 til 2, men særegne omstendigheder medførte, at jeg alle hverdage blev beskjæftiget med skolearbeide gennem alle disse timer.

Allerede flere aar før jeg blev student havde man i Lillehammer en pigeskole som kunde meddele en videre gaaende undervisning end stedets almueskole magtede. Men denne pigeskole var for en tid siden indstillet paa grund av, at frk. Bagge, som i sin tid havde startet den, var indtraet i ægtestand.

Byen fandt sig ikke tjent med dette. Den maatte endelig have en pigeskole, og i sommeren 1867 var spørgsmaalet blit saa brændende, at to frøkener Torkildsen satte sig i bevægelse for at faa en pigeskole i gang, saa snart sommerferien var slut. Anstalten søgtes naturligvis gjort mer tidsmessig end den nedlagte, og derfor spørgsmaal efter lærerkræfter. Omsider var alle behov imødekommet paa det nær, at der ingen var til at undervise i naturhistorie. Frøknerne Torkildsen og jeg var jo godt kjendte fra min mangeaarige vandring til deres hjem som middagsgjæst om søndagene. Og den ældste av søstrene kom da en dag til mig for at bede, om at jeg kunde overtage den del av undervisningen, som de endnu savnede lærer til. Det var saa meget om at gjøre netop nu, naar skolen atter startede og skulde anbefale sig, at alle fag og alle timer blev betjent

Til at begynde med kunde jeg her ikke gjøre andet end at undslaa mig for det tilbudte ærefulde hverv, hvad jeg havde de mest solide grunde til at gjøre, eftersom jeg ikke sad inde med flere naturhistoriske kundskaber end levningerne efter undervisningen i naturfag ved skolen og til andeneksamen. Sparsom havde undervisningen ifølge sagens natur været, og endnu sparsommere- nei, lad mig sige: snauere maatte (?)ingerne være hos en for faget lidet interesseret elev.

Men mit værgemaal rak ikke frem. Det førte bare til, at frk. Torkildsen henvendte sig til overlærer Lunde, læreren i naturfag ved latinskolen og min tidligere lærer i matematik, med spørgsmaal, om han ikke troede, at jeg (ikke) var naturkyndig nok til at meddele smaapiger, som ingen ting forstod, lidt veiledning. ”Jo, da! derom kunde ikke være tvil”, eller noget i den retning havde overlæreren svaret. Og dermed var slaget tabt. Da frk. Torkildsen kom anden gang med sin indtrængende anmodning, maatte jeg overgive mig.

Ved hjælp av en del latinskolen tilhørende plancher over dyreriget og Skandinaviens flora og et ikke ganske ringe personligt arbeide hjemme ydede jeg da efter bedste ævne den forlangte undervisning paa den nye pigeskole. Selv turde jeg saa visst ikke værdsætte dette arbeide høit, maaske heller ikke bestyrerinden gjorde det. Derom hørte jeg intet; men da min hustru og jeg henimod 40 aar senere (1906) besøgte Lillehammer, fik vi en dag under et besøg paa Maihaugen anledning til at hilse paa de to søstre Torkildsen. I løbet av samværet mellem Maihaugens samlinger, havde min hustru nævnt min her omtalte deltagelse i pigeskolens start. Men derom fortalte min hustru senere- havde damerne ingen erindring. Dybe mærker havde altsaa i hvert fald min gjerning ikke sat paa det omraade. Reiselivet nu og reiselivet i de dage, jeg her omtaler, er vidt forskjellige ting. Nu reiser snart sagt alle og – som det synes- helt uden ophør. Derom vidner

hotellerne, der er vokst op som paddehatte paa alle mulige og dertil umulige steder, og som trods konkurransen har søgning nok til at eksistere eller endog florere.

Mine reiser havde indtil 1867 indskrænket sig til udfarten fra hjemmet til Lillehammer og derfra til hovedstaden. Men fra nu av begyndte omraadet at udvide sig.

Min forlovede blev i dette aar færdig med sin guvernantevirksomhed hos sorenskriver Kildals ved sommerferiens begyndelse, da alle hendes elever var vokset ud av barneskolen. Efter nogen tids ophold hos nærpaarørende i Kristiania blev hun inviteret til at tage ophold hos sin morbror, kaptein L. Daae paa Solnør i Skodje. Did reiste hun paa efteraaret 1867 og blev der, indtil vi drog nordover til vort første hjem. Da jeg nemlig allerede i begyndelsen av marts maaned 1867 var udnævnt til sogneprest til Loppen i Vestfinmarken, gjorde den gamle velvillige kaptein Daae paastand paa at ville holde sin søsterdatters bryllup. Saaledes blev ogsaa min tilværelse knyttet til Solnør i mange flere dage end paa forhaand tænkt, og det koselige hjem blev mig et udgangspunkt for mange lyse minder.

Det var min forlovedes tilhold paa Solnør, som gav stødet til min første længere reise.

Jeg havde i betimelig tid modtaget indbydelse til at tilbringe juleferien paa Solnør, og selvfølgelig gjorde jeg alt, hvad jeg kunde for at udnytte det venlige tilbud. Den gang var vort land endnu ikke saaledes udstyret med jernbaner som nu. Befordringsmidlet tillands paa vintertid var slæde og skysshest, som skiftedes paa hver skystation. Paa reise gennem Gudbrandsdalen om vinteren gjaldt det at være velrustet med varmt reisetøi.

Saadanne kostbare artikler som pels og reisetøvler i datidens stil var jeg selvfølgelig ikke eier av, men her kom det vel med, at jeg havde velstandsmanden apotheker Grundtvig, som rustede mig med nødvendig reiseudstyr ved at laane mig baade pels og reisetøvler, og jeg gjorde visst indtryk av en kakse paa hele den lange tur Lillehammer - Veblungsnæs og tilbage. Der var ellers ikke mange, der kom mig saa nær, at jeg kunde gjøre noget indtryk paa dem; jeg reiste jo som en ensom passager i en slæde, skiftede kjøretøi og skyssgut ved hver station og søgte nattekvarter sent paa kvæld. Men denne ensomhed huede mig ilde, jeg havde nu tid nok til at hensynke i betragtninger, hvortil jeg antagelig av naturen har et stærkt hang.

Saa langt som til Laurgaard i Sel var trakterne mig bekjendt fra vandringer i tidligere tid. Dovre, Lesje og Romsdalen derimod havde jeg ikke seet, medens jeg nok i min barndom havde lært at kjende en flerhed av mennesker fra alle disse bygder. Desto mer interesserede det mig nu at faa et glimt av disse egne, som jeg ofte med gabende mund havde hørt omtale.

Turen fra Lillehammer til Veblungsnæs, angivet til 24 norske mile- gik meget regelret for sig uden mærkelige hændelser. Kun en ting faar jeg nævne, nemlig at jeg ved et tilfælde fik leilighed til at redde en stakkels tyndklædt emissær fra at faa frostblæmmer paa næse og kind. Det gik saaledes til: Paa en av stationerne mellem Lesjeskogen og Romsdalen- jeg husker ikke lenger navnet – opholdt der sig, netop da jeg kom for at faa ny hest, en svensk emissær ved navn John Erichson, som skulde videre i retning av Romsdalen. Det blev da avtalt, at han skulde følge mig som skyssgut til næste skifte. Ja, han tog plads paa hundsvotten, og vi kjørte avstad, idet jeg selv førte tømmerne. Men han var som sagt tyndklædt, og temperaturen var ned i 18 gr. Reaumür med storm.

Midt i tykke skoglandskapet, hvor sneen gjerne blir liggende rolig uden at fyke væk, selv om det stormer, mødte vi et stort hølæs. Vi som vare de lettest belastede, maatte prøve at vige mest mulig av fra veisporet for at komme forbi hverandre; men dette havde til følge, at vor hest sank nedi sneen til over midt paa maven. Vi maatte altsaa stige ud av sleden for med høikjørerens hjælp at løfte vor hest op paa veien igjen. Nu for første gang, siden vi satte os op at kjøre, fik jeg se min skysskar i ansigtet og opdagede straks, at han havde hvide frostflækker baade paa næse og begge kinder. Jeg tog da fat og gned ham grundig med sne paa de skadede punkter.

Jeg har grund til at tro, at kuren virkede godt. Vistnok skiltes vi paa første skift, og jeg kunde intet erfare i den nærmeste tid, men nogen aar senere, efter at jeg var ansat som prest i Finmarken, kom han ogsaa til Loppen en paaskehelg som Guds ords forkynder og fik tilhold i prestegaarden i de dage. Jeg drog meget snart kjendsel paa ham, men bragte ikke vort tidligere møde i erindring; dels fordi han visst intet minde havde om vort sammentræf, dels fordi han blev fornærmet paa mig. Jeg havde i prædiken, som han paahørte, talt om hykleriet, og tog derav anledning til at paastaa, at jeg havde sigtet til ham. Men efter frostskaade saa jeg intet spor. Om han en tid havde mærket ulemper, maatte dette nu ved vort andre og sidste møde være helt forsvundet.

Omsider blev der da – foreløpig ialfald- slut med sledereisen, da jeg naaede frem til Veblugsnæs. Det begyndte at skymmes og jeg kjørte ned gennem Romsdalen, men ikke mer end at jeg fik et stærkt indtryk av egnens imponante natur